
Watter ryk man sal gered word?

Riglyne uit 1 Timoteus 6

Pieter Verster

Departement Sendingwetenskappe, Fakulteit Teologie

Universiteit van die Vrystaat

Bloemfontein

versterp@ufs.ac.za

Opsomming

Watter ryk persoon sal gered word? Riglyne uit 1 Timoteus 6

Die vraag wat aan die orde kom, is watter ryk man gered sal word. Klemens van Alexandrië het reeds daarop gewys dat rykdom as sodanig nie verwerplik is nie. 1 Timoteus 6 bied inligting wat van groot belang vir die oorweging van rykdom is. Aanvanklik word die liefde van geld uitgewys as die wortel van alle kwaad. Later word aangedui dat rykdom as gawe van God beskou kan word, maar dat dit aangewend moet word in diens van die naaste. Mededeelsaamheid is die beginsel wat vir die ryk persoon geld. Dit is dus nie verkeerd om met inisiatief en ywer rykdom te bekom nie, maar dit moet altyd tot opbou van die naaste aangewend word.

Abstract

Which rich person will be saved? Guidelines from 1 Timothy 6

The question to be raised is which rich person will be saved. Clemens of Alexandria had already pointed out that wealth as such is not objectionable. 1 Timothy 6 provides information that is of great importance in consideration of wealth. Initially love of money is described as the

root of all evil. It is pointed out later that wealth may be regarded as a gift from God, but that it should be applied in service of the neighbour. Charitableness is the essential principle for the rich person. It is not wrong to obtain wealth using initiative and zeal, but it must always be applied to the upliftment of the neighbour.

1. Inleiding

Vroeg gedurende die uitbreiding van die Christelike kerk is die vraag gevra: “Watter ryk man sal gered word?” Aanvanklik was die Christene hoofsaaklik slawe, uitgeworpenes, mense aan die rand van die samelewing, onder andere ook vroue, wat nie hoog geag is nie. Maar, soos wat die Evangelie mettertyd versprei het, het gesiene mense ook tot bekering gekom en hulle tot die Evangelie van Christus verbind. Daarom was daar vroeg reeds die vraag: Watter ryk persone sal gered word? Watter persone van aansien wat oor groot rykdom beskik, sal in God se Koninkryk toegelaat word? Die belangrike werk van Klemens van Alexandrië (aanlyn), *Quis Dives Salvandus?*, het die saak indringend ondersoek. Dit is ’n vraag wat tans steeds van belang is en wat dringend aandag moet geniet. In ’n wêreld van globalisering en ongebreidelde kapitalisme is die vraag na die betekenis van rykdom en hoe die ryk persoon hom/haar ten opsigte van die Evangelie sal moet verantwoord om in God se Koninkryk in te gaan dus ook belangrik. Om die Skrif in hierdie verband aan te hoor is belangrik. Naas ’n oorsig oor temas in die Bybel sou mens egter ook diepgaande eksegetiese oor enkele tekste kon doen om die beslissende betekenis daarvan vir die onderwerp weer te gee. 1 Timoteus 6 is ’n hoofstuk wat in hierdie verband van groot belang is.

2. Skriftuurlike agtergrond

Daar is heelwat aanduidings in die Bybel dat aspekte van rykdom gevaarlik is en dat dit tot afvalligheid van God kan lei. Daar is geen twyfel dat rykdom in verskeie dele van die Bybel skerp aangespreek word nie. Dit is duidelik dat rykdom dikwels tot sonde lei en dat baie mense wat ryk wil wees van die pad van geloof afwyk en in sonde verval. Reeds in die Torah word die volk van God opgeroep om aan die vreemdeling, weduwees en wese reg te laat geskied en hulle nie deur rykdom te laat mislei om dit nie te doen nie (vgl. Bosman, 1991:199 e.v.). Bosman (1991:199) skryf: “The Deuteronomic laws did not assign the poor special status, but alleviation of their plight was regarded as part of obedience to the law and, fundamentally, as observance

of the Lord's will." Misbruik van mag en die negatiewe gevolge van rykdom, of die soeke na rykdom, word ook in die Ketuvim veroordeel (kyk Nabot vgl. Bosman, 1991:202 e.v.). Dit is egter veral die Nebiim (Profete) wat striemende aanvalle loods op diegene wat ander uitbuit en vir hulleself rykdom vergader terwyl ander vergaan van armoede (vgl. Van Heerden, 1991:225). Dit kom ook in die Nuwe Testament na vore. Jesus waarsku uitdruklik teen rykdom (Matt. 6:24; Mark 10:23 ens.) en Jakobus (5:1-6) druk in geen onduidelike taal die waarskuwing daarteen uit nie. Nêrens word dit duideliker uitgebeeld as in die Lukas-evangelie nie (vgl. Luk 12:15, Luk 16:13 ens.), waar aangetoon word hoe verskeie mense wat rykdom najaag van God afvallig word. Die sogenaamde reisverhaal, waar Jesus Christus op pad is na Jerusalem, toon duidelik aan dat die rykes skerp tereggewys word.

Daar is egter ook 'n ander kant van die saak. In die Ou Testament word die seën van die Here verbind aan aardse seëninge soos oorfloed in aardse besittings. In die Nuwe Testament is dit meer kompleks, maar rykdom as sodanig word nie afgewys nie; wel die verbintenis met Mammon.

Klemens van Alexandrië (aanlyn) se vraag: "Watter ryk man sal gered word?" dui aan dat daar reeds in die vroeë Christelike kerk met die vraag geworstel is. Klemens behandel die teksgedeelte van die ryk jongman. Hy toon dan aan dat die ryk jongman nie gevra word om aardse besittings prys te gee om sodoende die lewe te verwerf nie, maar dat hy opgeroep word om hom te reinig van gierigheid. Juis daarom moet hy liefde nastreef in navolging van Christus. Die probleem is dus nie die besittings nie, maar wel die gesindheid. Die deur na 'n lewe met God is oop vir daardie ryk man wat die liefde nastreef en sy verlossing in Christus vind. In afdeling XIII van sy brief skryf hy dat daardie man wat deur sy rykdom andere help, reg doen, juis omdat hy die vermoë het om sy besittings so aan te wend. Dit sou immers nie moontlik gewees het indien hy self gebrek gelei het nie. Hoe kan vriende deur middel van die onbarmhartige Mammon gemaak word as daar nie diegene is wat baie besit nie. Selfs Saggeus (Luk 19:1-10) en Matteus (Mat 9:9-13) en ander welgestelde persone ontvang Jesus en Hy eis nie dat hulle al hul besittings moet prysgee nie, maar wel dat hulle goed moet doen daarmee. Die oproep om mense se dors te les, vir hulle kos te gee en hulle te klee, en ook vir vreemdelinge herberg te gee (Mat 25:34-40), is alleen moontlik indien daar wel mense is wat oor bepaalde vorme van besittings beskik.

Hierdie belangrike beginsels word egter ook in 1 Tim 6 hanteer.

3. Oorwegings vir die hantering van rykdom en die ryke in 1 Tim 6

3.1 Agtergrond van 1 Timoteus

1 en 2 Timoteus en Titus word sedert die 18de eeu as die pastorale briewe beskou, vanweë die aard van instruksies en aanbevelings vir die ampte. Guthrie (1974:584) is egter van mening dat die benaming nie volledig juis is nie omdat dit nie pastorale teologie voordra nie. Kümmel (1975:385) beskou 1 Timoteus, soos die ander pastorale briewe, as pseudepigrafies. Die rede hiervoor is taal en styl, met verskeie woorde vreemd aan Paulus se ander briewe en andersins weer ander woorde van sy briewe wat afwesig is; die historiese omstandighede wat die brief voordra wat nie ooreenstem met Paulus se lewe volgens ander bronne nie; die stryd teen valse leraars wat dui op ander probleme as wat Paulus voordra; die verhouding met die gemeenskap wat op 'n situasie dui waar die kerk reeds gevestig is; en die teologie van die brief wat verskil van Paulus se beskouing oor pre-eksistensie en ook die soteriologie (Kümmel, 1975:371-381). Paulus word as skrywer aangedui omdat daar in die kerk met sy bedreiging van valse leer en die uitgestelde wederkoms dringend en gesaghebbend geskryf moet word en daarom word in die naam van Paulus geskryf. Guthrie (1974:585 e.v.) meen egter dat die aanduiding van Pauliniese outeurskap aan die begin van 1 Timoteus nie misken kan word nie en dat elke beswaar wel afgewys kan word. DeSilva (2004:736-746) waarsku ook teen eensydige aanvaarding van die besware teen Pauliniese outeurskap van 1 Timoteus en is van mening dat verskeie argumente aangevoer kan word om die besware teen te gaan. Witherington III (2006:36) kom tot die gevolgtrekking dat die aard van 1 Timoteus as persoonlike brief, en bes moontlik homilie wat neergeskryf is, nie op 'n pseudepigrafiese geskrif dui nie, maar dat, in die lig van die weerstand teen vorme van plagiaat, selfs in die Antieke Tyd, die Pauliniese outeurskap erken moet word.

Die fragmente hipotese veronderstel dat sekere fragmente wel van Paulus afkomstig is en die sekretaris hipotese veronderstel dat Paulus van 'n sekretaris gebruik gemaak het, daarom al die verskille met die "egte" Pauliniese briewe. Conzelmann en Dibelius (1972:4) meen egter dat dit nog nie die probleem van die outeurskap van 1 Timoteus oplos nie.

Towner (2006:25-26) verwys na die moontlikheid wat deur IH Marshall voorgestel word, naamlik "allonymity", wat dui op 'n benadering waar 'n volgeling of student van Paulus wel sekere notas en oorlewering van die apostel redigeer, of in sy skoene gaan staan om die wesenlike van

die boodskap steeds deur te gee. Daar is voorbeelde daarvan by sekere filosofiese skole. Towner (2006:26; 88) is van mening dat dit nie moontlik is om die egtheid van die outeurskap te bewys nie, maar dat daar voldoende bewys bestaan om dit binne Paulus se sendingbediening te plaas.

Mounce (2002:12) verstaan dat Paulus se apostelskap gesaghebbend vir Timoteus bemagtig om die kerk te rig. Daar is egter 'n groeiende konsensus dat die oormaat getuienis dui op 1 Timoteus as pseudepigrafies, soos die ander pastorale briewe (vergelyk die versigtige standpunt van Pelser (1984:184) oor die pseudepigrafiese karakter van die brief). Die kerk moet egter die volle boodskap van God verkondig, wat ook al die ontstaan van die brief is.

Guthrie (1974:622), wat die Pauliniese outeurskap aanvaar, is van mening dat die sentrale saak juis is om vir Timoteus te begelei om die kerk onder moeilike omstandighede te lei. Houlden (1989:44) meen juis dat die skrywer, wat dan deur hom nie as Paulus aangedui word nie, wel die Pauliniese tradisie wil beklemtoon en die ideale van die Christelike gemeenskap in moeilike tye wil bevestig. Ook Krause (2004:1) is van mening dat die skrywer wel Pauliniese gesag in die laat eerste/vroeg tweede eeu in die naam van Paulus vir die kerk wou deurgee. Sy is van mening dat die krisis wat deur Paulus se afwesigheid in die kerk teweeggebring is, deur die skrywer hanteer word, maar dat die skrywer ook sy eie teologiese riglyne, wat soms verskil van dié van Paulus, wil deurgee. Holtz (1980:15) beklemtoon die besondere edelheid van die skrywer van die brief wat dus ook die boodskap uniek deurgee. Dit is egter veral Brown (1997:668) wat beklemtoon dat die boodskap in die pastorale briewe, en dus ook in 1 Timoteus, wel 'n voortsetting van die hoofstroom Pauliniese boodskap is, en dus gesaghebbend is, selfs al sou dit pseudepigrafiese geskifte wees.

Die gesaghebbendheid van 1 Timoteus kan nie ontken word nie. Selfs indien Pauliniese outeurskap nie erken word nie, bly die brief 'n merkwaardige getuienis aangaande die lewe van die kerk in die vroegste tye. Dit dra Pauliniese gesag. Dit kom uit die kader van die geloof van die vroeë kerk. Juis daarom kan verstaan word dat die boodskap aangaande rykdom gesaghebbend is. Dit het betekenis gehad toe die kerk gevestig geraak het – en so ook vandag.

Voorskrifte volg op die algemene inligting in 1 Timoteus en 1 Timoteus 6 sluit daarby aan. Kümmel (1975:383) dui aan dat die pastorale briewe eerder op 'n rasionalistiese etiese beskrywing van die Christelike bestaan fokus as die persoonlike verlossing in Paulus se egte briewe. Pelser (1984:185) verwys na die saak dat geregtigheid by die pastorale briewe 'n soort morele

regskapenheid vereis en dat die doen van goeie werke ook sterk beklemtoon word.

Die teenstanders van Paulus (of die skrywer) word dikwels aangedui as vermengers van Joodse en Gnostiese gedagtes, leraars van die wet maar ook gnostici wat die liggaam minag (Kelly, 1978:11). Brown (1997:659) is ook van mening dat die teenstanders moontlik leraars met 'n Joodse apokriewe of Joodse gnostiese agtergrond is. Malherbe (2010) toon aan dat die filosofiese agtergrond van 1 Timoteus erken moet word met verdere uitbreiding na spreekwoord en algemene volksfilosofie. Die Stoïsynse benadering van die lewe, sowel as dié van die Sinici en die Epikuriërs, speel wel 'n rol in die agtergrond van die skrywer se benadering tot onder andere lewensgenot en rykdom, maar die eie unieke aard van die bespreking kan nie weggelaat word nie. Malherbe (2010:377) skryf in die verband: "Studies of the moral teaching of the Pastoral Epistles (henceforth PE) have tended to concentrate on the influence of popular philosophers on the author. In a number of studies I have attempted to demonstrate that an awareness of philosophical traditions available to the author sheds light on these letters. The philosophy in view is usually Stoicism, but recently Cynicism has also come under consideration. In this article I wish to cast the net more widely, to include other evidence of popular moral teaching of the day in addition to the philosophical, to provide a broader context within which to situate the Pastorals, and more narrowly, the discussion of wealth in 1 Tim 6. Such a richer description of the moral landscape permits a more nuanced view of the relationship of the PE to their environment than simply one of derivation or influence. At the very least, it makes one aware of the variety of opinions that were held about wealth."

Krause (2004:8) op haar beurt, lees 1 Timoteus vanuit 'n postmoderne benadering as gesprek of "discourse". Die etiese diskoers word gesoek, maar die magspel binne die teks word juis aangedui.

Die brief wil egter eerder gesaghebbende rigting aandui vir die vroeë kerk. Die kerklike situasie is duidelik 'n meer gevestigde omgewing as by Paulus se vestiging daarvan. Die ampte word duideliker as vroeër vasgelê, byvoorbeeld leraars (episkopoi), ouderlinge (presbuteroi) en diakens (diakonoi). Leierskap is van groot belang vir die kerk wat nuwe uitdagings moet hanteer, en die gemeentes moet begelei word om dit te hanteer (Guthrie, 1979:25). Dit is dan ook duidelik dat die eise vir die alledaagse lewe van groot belang is. Die beweging van die landelike samelewing na die stedelike samelewing kom ook in 1 Timoteus voor. Dit toon hoe die Romeinse gemeenskap voorkom en die huistafels binne daardie gemeenskap toegepas moet word (Wall, 2012:12).

Die retoriese beginsels wat deur die skrywer aangewend word, versterk die opbou van die temas. Die temas word opgebou rondom die huistafels en die retoriese middele wat aangewend word, bou juis op rondom die neerlê van die vereistes van die lewe in die vroeë gemeente. Die “Didache” bied ’n goeie vergelyking en die eise van gemeentelike lewe wat daarin voorkom, vind ook hier neerslag. Dit is van belang vir die tema want dit dui daarop dat die eise vir gewone gemeentelewe gestel word (Conzelmann & Dibelius, 1972:5-6).

Hier word 1 Timoteus as gesaghebbende openbaring van God vanuit ’n volledige benadering gelees waar die teks en historiese omstandighede in ag geneem word. Die samestelling van die teksgedeelte en ’n perspektief vanuit die taalhandeling word met erns bejeën om die betekenis en uiteindelijke bedoeling te vind.

3.2 Eksegetiese en hermeneutiese oorwegings

3.2.1 1 Timoteus 6

In 1 Timoteus 6 is daar twee gedeeltes oor rykdom wat in ’n bepaalde verhouding tot mekaar staan. Eerstens word in 1 Timoteus 6:9-10 uitdruklik teen rykdom gewaarsku en die begeerte en liefde vir geld die wortel van alle kwaad genoem. In 1 Timoteus 6:17-19 word rykdom as gawe van God beskou, maar die ryke word uitdruklik begelei om sy/haar rykdom reg te gebruik in diens van God en tot hulp van die naaste.

3.2.1.1 1 Timoteus 6:9-10

Vertalings van 1 Tim 6:9 lees soos volg:

NAB: Maar dié wat ryk wil word, val in versoeking. Hulle loop hulle vas in die strik van baie sinlose en skadelike begeertes waardeur mense in verderf en ondergang gestort word.

KJV: But they that will be rich fall into temptation and a snare, and into many foolish and hurtful lusts, which drown men in destruction and perdition.

NAS: But those who want to get rich fall into temptation and a snare and many foolish and harmful desires which plunge men into ruin and destruction.

Die Griekse teks soos volg:

1 Timothy 6:9

οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν

ἐπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν

καὶ παγίδα καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους καὶ βλαβερὰς,

αἵτινες βυθίζουσιν τοὺς ἀνθρώπους

εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπόλειαν•

Die struktuur bou op tot die sterk bewoorde eindreël. Die herhaling van die ellendes wat volg op die begeerte versterk die negatiewe gevolge.

Wat 1 Timoteus 6:10 betref is dit soos volg:

NAB: Geldgierigheid is 'n wortel van allerlei kwaad. Party het geld nagejaag en toe van die geloof afgedwaal; daardeur het hulle hulleself baie ellende op die hals gehaal.

KJV: For the love of money is the root of all evil: which while some coveted after, they have erred from the faith, and pierced themselves through with many sorrows.

NAS: For the love of money is a root of all sorts of evil, and some by longing for it have wandered away from the faith, and pierced themselves with many a pang.

Die Griekse teks soos volg:

1 Timothy 6:10

ρίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία,

ἧς τινες ὀρεγόμενοι

ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως

καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύνας πολλαῖς.

Die teks bou weer eens op tot die sterk herhaling van negatiewe gevolge wat uit die wortel van alle kwaad spruit, naamlik liefde vir geld.

Vanuit die taalhandelingssteorie word die beginsel van kwantiteit (ekonomie) oortree en ontstaan implikasies (Swanepoel & Van Jaarsveld, 1993:130). Herhaling van temas kom voor: "ryk wil word", "val in versoeking", "vas in die strik van baie sinlose en skadelike

begeertes”, “in verderf en ondergang gestort”, “geldgierigheid”, “geld nagejaag”, “van die geloof afgedwaal”, “baie ellende op die hals gehaal”.

Die implikasie is dat die saak van rykdom en geld najaag uitdruklik afgewys word.

Gnostiese teenstanders wil juis nie Paulus se boodskap aanvaar nie (Holtz, 1980:135). Rykdom is die teken van God se guns, maar die skrywer reageer deur aan te toon dat dit juis tot afvalligheid kan lei. Mounce (2002:344) skryf daarom: “Having described what is profitable about godliness, Paul turns to the opponents and their understanding that the profit of godliness is measured in terms of wealth. He does not deal with the possession of wealth; that is discussed in vv 17-19. Rather, Paul argues that the strong desire to be rich, the desire that places wealth above all else, is exceptionally dangerous. There is a marked progression in his logic: the desire to be rich plunges a person into a special temptation; the temptation in turn leads one into the devil’s snare; once caught in that snare, its inevitable end is foolish and harmful passions, and complete and total personal destruction.”

In dié verband kan ook na Towner (2006:403) verwys word, wat aandui dat selfs die eskatologiese vernietiging na vore kom van die groeiende afvalligheid deur die begeerte na rykdom wat tot morele en spirituele verwoesting, en selfs tot geloofsafvalligheid, lei.

1 Tim 6:5 wys daarop dat daar mense is wat dink dat die godsdiens iets is om mee geldelik wins te maak, maar dat die godsdiens ’n groot wins is as iemand tevrede is met wat hy het. Daar word baie uitdruklik gesê dat ’n mens niks in die wêreld inbring en niks daaruit kan wegneem nie en dat ’n mens tevrede moet wees met wat jy het – dit wil sê ’n toestand van tevredenheid omdat jy genoeg het om van te lewe. DeSilva (2004:746) wys daarop dat Polycarpus verwys na die gevaar dat die liefde vir geld kwaad meebring wat op 1 Tim 6:7, 8 teruggaan en dus in die vroeë kerk voorgekom het. DeSilva (2004:773) verduidelik dat 1 Tim 6:7, 8 die oormaat van kapitalistiese klem op die verkryging van rykdom teengaan en dat die gevaar is dat die ware lewe juis nie daarin gesoek moet word nie. Daar moet nie ten alle koste na aardse besittings gestreef word nie. Die lewe wat ryk is in God wil juis ander se belange soek sodat ’n wyse belegging vir die oordeelsdag gemaak kan word. Die argument word verder gevoer dat rykdom uiteindelik daartoe lei dat ’n mens in allerlei versoekings val.

Die sug na rykdom, sinloosheid, skadelike begeertes wat uiteindelik tot die verderf lei, word hier baie skerp afgewys. Gevolglik word die idee dat rykdom as 'n beginsel vir die lee gestel word, afgewys. Die beginsel dat geldgierigheid die wortel van allerlei kwaad is, word vasgelê. Die Stoïsynse lewe van eenvoud word dikwels hiermee in verband gebring (Conzelmann & Dibelius, 1972:85). Kyk ook Mihoc (2008:144) wat meen dat die saak nie net van die Stoïsynse en Sinici kom nie, maar dat dit 'n goed-gestruktureerde teksgedeelte is om aan te dui dat die Christen tevrede moet wees met 'n nederige lewe. Daar word selfs aangetoon dat party mense geld nagejaag en toe van die geloof afgedwaal het. Houlden (1989:99) meen dat daar wel verwysing na die Stoïsynse selfgenoegsaamheid kan wees, maar dui tog ook aan dat die eenvoudiger begrip van tevredenheid aangedui kan word. Kelly (1978:137) wys op die verwoestende effek, volgens die skrywer, op die siel van die mens.

Malherbe (2010:399) skryf verder: "The paraenesis on *αυτάρκεια* and *φιλαργυρία* in w. 6-10 remains on a popular level, devoid of the kind of reflection associated with the philosophers just cited or referred to. There is no mention of moderation, superfluity or other considerations that would widen the lens on wealth. The focus is tight, on the lust for wealth and the condition of those so afflicted. Justification for the positive statement about *αυτάρκεια* (οτι in v. 7b), and the warning to those who lust after wealth (*γάρ* in v. 10a) remains on the level of cliché or proverb. The author does in v. 9 describe the emotional and moral ruin into which the craving for wealth tumbles people, but the support for this depiction is a proverb that enables him to describe the terrible things people do to themselves when they allow their greed to control themselves." (Kyk ook Towner, 2006:405). Die liefde vir geld is die wortel van alle kwaad. Conzelmann en Dibelius (1972:85) verwys na verskeie antieke skrywers wat soortgelyke uitsprake gemaak het, onder andere Diogenes Laertius 6.50. Hanson (1966:68) is van mening dat dit as 'n uiters on-Pauliniese opmerking beskou moet word omdat Paulus die wortel van alle kwaad in die rebelse wil van die mens, wat van God wegkeer, sou sien en nie in geld nie. Dit is egter duidelik dat dit een aspek van die rebelse wegkeer van God is en daarom tog as 'n Pauliniese opmerking aanvaar sou kon word.

Dit is dus duidelik dat die kern van die teksgedeeltes op die gevaar van die begeerte na rykdom dui en die feit dat dit ook tot volledige afvalligheid van God kan lei. Die waarskuwing is uitdruklik. In die

gemeenskap van die vroeë kerk mag die gemeenskap nie deur 'n sug na rykdom en liefde vir geld gedryf word nie.

Die vraag egter is of daar wel 'n ander kant van die saak is, en of daar in die Evangelie wel aanduidings is dat 'n ryk persoon ook geseënd sal wees en op 'n bepaalde manier deur God gehelp kan word.

3.2.1.2 1 Timoteus 6:17-19

Die teks lees soos volg:

NAB: Dié wat in hierdie wêreld ryk is, moet jy waarsku om nie hooghartig te wees nie. Hulle moet nie hulle hoop op die onsekerheid van rykdom vestig nie, maar op God wat alles ryklik aan ons gee om te geniet.

KJV: Charge them that are rich in this world, that they be not highminded, nor trust in uncertain riches, but in the living God, who giveth us richly all things to enjoy.

NAS: Instruct those who are rich in this present world not to be conceited or to fix their hope on the uncertainty of riches, but on God, who richly supplies us with all things to enjoy.

Die Griekse teks lees soos volg

1 Timothy 6:17

Τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε

μὴ ὑψηλοφρονεῖν

μηδὲ ἠλπικένας ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι

ἀλλ' ἐπὶ θεῷ

τῷ παρέχοντι ἡμῖν πάντα πλουσίως εἰς ἀπόλαυσιν,

Die struktuur bou op om die ryke te begelei na die ware rykdom en daarom die instruksie om nie op die rykdom te hoop nie, maar op God.

Die struktuur sluit dan die aansporing in:

1 Timoteus 6:18:

A83: Spoor hulle aan om goed te doen, om ryk te wees in goeie daade, vrygewig en mededeelsaam.

KJV: That they do good, that they be rich in good works, ready to distribute, willing to communicate;

NAS: Instruct them to do good, to be rich in good works, to be generous and ready to share,

Die Griekse teks lees soos volg:

1 Timothy 6:18

ἀγαθοεργεῖν,

πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς,

εὐμεταδότους εἶναι,

κοινωνικούς,

Die goeie gevolge blyk dan duidelik: die skat van die ware lewe.

1 Timoteus 6:19:

A83: So vergader hulle vir hulle 'n skat as 'n goeie belegging vir die toekoms, sodat hulle die ware lewe sal verkry.

KJV: Laying up in store for themselves a good foundation against the time to come, that they may lay hold on eternal life.

NAS: Storing up for themselves the treasure of a good foundation for the future, so that they may take hold of that which is life indeed.

Die Griekse teks lees soos volg:

1 Timothy 6:19

ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον,

ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς ὄντως ζωῆς.

Vanuit die taalhandelingssteorie word die beginsel van kwantiteit (ekonomie) oortree. Die oorvloedige gebruik van plousoios dui op die implikasie dat die ware rykdom gevind moet word.

Malherbe (2011:75) benader die teksgedeelte vanuit 'n bepaalde retoriese perspektief: "With the rhetorical flourish of extended alliteration, playing on π, the author makes clear what the subject matter of the last, and therefore most important paraenesis in the letter is: πλουσίους, πλούτου, πλουσίως, πλουτεῖν. The assonance of other words with a π sound (παράγγελλε, ὑψηλοφρονεῖν, παρέχοντι, πάντα, ἀπόλαυσιν) further contributes to the rhetorical force with which the final instruction on wealth is given. The fact that this short paraenesis differs from the earlier discussions of wealth in chap. 6 has led some scholars to view w. 17-19 as a foreign body in its present context, but there is no need for such a severe judgment. It is

more reasonable to read these verses as directives to persons who have not yet been identified explicitly in the letter as wealthy.”

Mounce (2002:365) stem saam en dui ook aan dat struktuur eenvoudig is, naamlik dat ses aanbevelings rondom vyf imperatiewe gegee word, waarop hy die gevolge verduidelik en dan afsluit met die rede waarom al die dinge gedoen moet word, naamlik om die eskatologiese ewige lewe te verkry.

Wat is egter die beginsels waarvolgens die ryke moet lewe? Is daar in die Evangelie aanduidings dat die ryk persoon wel gered kan word? Op watter wyse sal die ryk persoon dan die saligheid bekom en sal sy/haar rykdom nie vir hom/haar 'n struikelblok word nie, soos vir die ryk jongman, wat weggedraai het van Jesus vanweë sy rykdom? In 1 Tim 6 is daar egter ook 'n ander gedeelte wat in hierdie verband van besondere belang is. Dit dui daarop dat rykdom tog aanvaarbaar is indien daar aan sekere beginsels voldoen word.

Towner (2006:424) is van mening dat daar wel sosio-ekonomiese verskille in die vroeë Christelike gemeenskappe voorgekom het en dat dit wel uitdagings vir die eenheid en gemeenskapsverhoudinge gebied het. Alhoewel sommige volgens Towner (2006:424) meen dat die skrywer wel baie meer toegeeflik oor rykdom is as in die Jesus-tradisie, of selfs in die strenger Pauliniese benadering, is hy tog van mening dat dieselfde beginsel neergelê word as by Paulus, naamlik mededeelsaamheid.

Die skrywer waarsku in 1 Tim 6:10 teen hulle wat ryk wil word en hulle laat mislei deur die rykdom. Hier wil hy hulle wat ryk is leiding gee oor hoe hulle moet lewe met hulle rykdom, sonder om daardeur beheers te word (Mihoc, 2008:148). Hierdie gedagte, dat daar aan sekere beginsels voldoen moet word en hoe daar aan hierdie beginsels voldoen kan word, is van groot belang. In 1 Tim 6:17 word die beginsel neergelê dat dié wat in die wêreld ryk is nie soseer onmiddellik veroordeel word nie, maar dat hulle gewaarsku word om nie hooghartig te wees nie. Hooghartigheid kan tot 'n verskeidenheid sondes lei en daarom moet hulle juis nie hulle oog op die onsekerheid van rykdom vestig nie, maar op God, wat let op alles ryklik en dit aan ons gee om te geniet. Dit is 'n merkwaardige sinsnede. Hier word uitdruklik bevestig dat dit God is wat ryklik skenk en dat God die Een is wat ook die rykdom aan die persoon skenk om vanuit die rykdom wat hy ontvang, vir God te kan dien (Wall, 2012:150). God skenk om te geniet en dit hang saam met verskeie gedeeltes wat ons ook in

die Ou Testament kry, onder andere wanneer Abraham in sy rykdom uit God se hand ontvang; wanneer Dawid en Salomo rykdom uit God se hand ontvang; en wanneer Spreuke sê dat God in sy seën ook rykdom in mense se hande stel. Hierdie twee gedeeltes in 1 Tim 6, aan die een kant vanaf vers 6 tot vers 10, en in hierdie verband weer vanaf vers 17 tot vers 19, dui uitdruklik aan dat daar twee kante van die saak is. Aan die een kant die waarskuwing, die oordeel oor rykdom, en die waarskuwing dat dit verkeerd aangewend kan word en daarteenoor die positiewe dat dit uit God se hand kom. God wat alles ryklik aan ons gee. Holtz (1980:146) verwys na die oorfloed wat God ook gee. Die vraag in hierdie artikel is egter die belangrike vraag van: Hoe moet daardie ryk persoon dan optree?, en hoe moet rykdom aangewend word? Vers 18 maak dit baie duidelik. Spoor hulle aan om goed te doen om ryk te wees in goeie dae, vrygewig en mededeelsaam. Dit wil sê, die ryk persoon wat hom wil deel maak van die evangelie van Christus moet ryk wees in goeie dae, en vrygewig en mededeelsaam.

Rykdom was ook in die Antieke lewe aanvaar. Malherbe (2011:81) skryf dat die Antieke benadering tot rykdom, wat uit geskryfte van filosowe, skrywers en ook uit algemene spreekwoorde en wysheidsafgelei is, meerduidelik was. Rykdom is as noodsaaklik en ook iets om te begeer aangedui, maar mense wat dit prysgee is ook geprys en opgeroep om dit met ander te deel, soos byvoorbeeld met vriende.

Krause (2004:130) is van mening dat die skrywer 'n bepaalde klassestruktuur waarneem en dat hy nie die struktuur wil deurbreek nie, daarom dat hy vroue en slawe wys op hulle plek in die samelewing. Hy wil die rykes, wat 'n bepaalde plek in die struktuur van die samelewing inneem, dus ook waarsku om nie hoogmoedig te wees nie, maar hulle rykdom tot voordeel van ander aan te wend. Vanuit 'n postmodernistiese lees, beskuldig Krause die skrywer van vooroordeel en dat die algemene goeie "common good" nie nagejaag word nie, maar wel die struktuur in die samelewing, wat ook gebrekkig is (2004:131). Die kerk kom dus nie heeltemal hiervan vry nie.

Malherbe (2011:84) bevestig dat die beginsel van genot ook by die filosowe voorkom en hy dui aan dat selfgenoegsaamheid veroordeel is, maar dat die genieting van rykdom en besittings wel legitiem is. "The enjoyment (ἀπόλαυσις/ἀπολαμβάνειν) spoken of in *Dem* 27-28 is more than the pleasure that accompanies prudent spending. It is

closely related to the use of wealth itself: like the proper use, it stands in contrast to excessive acquisition, and like such use, it requires proper knowledge. It is moderate as to its nature, as one's desire for possession should be moderate. So, wealth can be enjoyable ...”

Kelly (1978:148) wys op Ps 52:7 (lii) waar die persoon opgeroep word om rykdom in God te vind en nie in die oorfloed van sy besittings nie. God gee om te geniet en ekstreme asketisme moet ook afgewys word.

Die beginsel is dus dat dit nie in die eerste plek verkeerd is om ryk te wees nie, maar dat God ook self die ryke in diens neem, sodat daardie ryk persoon God deur die aanwending van sy rykdom kan verheerlik. Die ryke moet sy rykdom aktief en passief tot eer van God aanwend (Guthrie, 1979:118). Ryk in goeie daade, dit wil sê rykdom moet nie in die eerste plek rykdom wees wat uit geld kom nie, maar moet die rykdom wees wat in goeie daade uitmond in diens en gehoorsaamheid aan God (vgl. Witherington III, 2006:297). In die tweede plek is vrygewigheid van belang – die ryk persoon moet nie eng vashou aan sy rykdom nie. Daar moet op God gehoop word en nie op rykdom nie (Yarbrough, 2009:193). Die ryk persoon moet nie daaraan gebonde wees nie, maar moet vrygewig wees en omdat God hom so seën moet hy ook andere met vrygewigheid en mededeelsaamheid seën. Mededeelsaamheid beteken dat 'n mens uit dit wat jy van God ontvang vir andere gee so veel as wat jy kan; dat jy, gehoorsaam aan God, uitdeel aan wie jy ookal kan. Gawes moet uit vrye beginsel met almal gedeel word. So vergader hulle vir hulle 'n skat as 'n belegging vir die toekoms, sodat hulle die ware lewe kan verkry. In die wêreld waarin ons tans woon, waar globalisering en ongebreidelde kapitalisme mense daartoe lei om inhalig te wees en op andere te trap om meer te kan verkry, is dit belangrik dat hierdie sake duidelik neergelê word. Die toekomstige ryk van God, met die oorfloed in die ryk, is anders as die ryk van hierdie wêreld met die klem alleen op fisiese rykdom (Wall, 2012:150).

Die ryk persoon word nie as sodanig veroordeel nie. Rykdom as sodanig word nie in hierdie gedeelte veroordeel nie – wat veroordeel word, is geldgierigheid. Wat veroordeel word, is hulle wat hulle aan rykdom wil vasknoop. Maar wat nie veroordeel word nie, is die ryke wat ryk is aan mededeelsaamheid en vrygewigheid, want daardie persoon vergader 'n skat as 'n goeie belegging vir die toekoms. Die beginsel wat dus neergelê word, is dat die ryke wat gee en deurgee

vir andere, juis daardeur ook geseën word en vir homself rykdom by God vergader. Die ryk persoon wat gered word, is daardie persoon wat in Jesus Christus deur die verlossende genade van Christus dus vir hulleself 'n verdere skat in die hemel deur 'n goeie belegging vir die toekoms verkry omdat hulle gee vir wie ook al op hulle pad kom, sodat daardie persone wat op hulle pad kom vanuit hulle hand ontvang en sodat hulle, omdat hulle vir andere gee, ook daar op 'n baie besondere wyse die saak van hulp aan andere baie duidelik maak. So word aan andere gegee sodat hulle dan ook op 'n baie besondere wyse geseënd kan wees (vgl. Schlatter, 1983:173 wat aandui dat juis deur die ryke gebou moet word aan die heil deur die mededeelsaamheid).

In sy kommentaar verwys Smelik (1973:88) daarna dat dit 'n vreugde is om van God se gawes te geniet. 'n Mens moet dus in hierdie wêreld, waar die rykdom voorkom, weet op watter wyse jy ryk moet wees. Om goed te doen is dan ook belangriker as rykdom en dit word dan volgens Smelik 'n oefenskool vir goeie werke – 'n brug na die lewe, die werklike goeie lewe. Hy verwys na die Jode se onderskeid tussen werke wat die Torah uitdruklik eis, en die werke wat gedoen word as 'n gawe van liefde. So die gawe van diens aan God word daardeur beklemtoon dat rykdom in diens van God gebruik kan word (1973:89).

Die skrywer is duidelik anti-asketies. Daardie ryke staan op vaste grond wat ryk is in vrygewigheid en sal die ware lewe ontvang. Witherington III (2006:298) bevestig dit: "Notice that the author neither condemns wealth itself nor urges total divestment, but rather commends generosity, and so he prompts the rich Christians to become benefactors in a major way."

Guthrie (1974:627) wys daarop dat die teksgedeelte wil aandui dat die ryke nie op hulle rykdom moet vertrou nie, maar deur "liberality" mik om ryk in goeie dade te wees. DeSilva (2004:773) beklemtoon ook dat diegene wat oor rykdom beskik dit wyslik moet belê in mededeelsaamheid wat vir baie heil inhou. Veral die weduwees moet gehelp word.

Mounce (2002:369) verduidelik: "While the desire to be rich above all else is wrong and dangerous, the mere possession of wealth is not inherently sinful. But those who are rich in this age must conduct themselves in light of eschatological realities. What they have is a gift from God given for their enjoyment; they must not be prideful."

Because riches are a gift and of this age, they are uncertain and cannot bear the weight of a person's hope, which should be set on God. Those who fully realize this will turn to doing good, being rich in good deeds, in working out their Christianity in practical ways such as generously giving to others."

Malherbe (2011:88) verduidelik verder dat die algemene wysheid van die antieke tyd morele optrede vereis het weens die onsekerheid van die toekoms. Met rykdom moes vriende gehelp word, nie soseer weens altruïstiese oorwegings nie, maar omdat balans gevind moet word in repositieit en jy dus die voordeel terugontvang. Vergelyk onder andere Seneca en die Epikuriërs: "Such was the moral environment of the mandate to the wealthy in 1 Tim 6:17-19. With that environment it shares an interest in the major aspects of the discussion of wealth, and like other moral teachers, it approaches them on the basis of its own presuppositions." Malherbe (2011:90) gaan dan voort en dui aan dat, buiten die onsekerheid van rykdom en die moontlikheid dat dit jou moreel korrup kan maak, daar intrinsieks niks verkeerd met rykdom is nie. Die ryke moet egter hoop op God, wat die rykdom uitdeel.

Wat dus uiters belangrik is, is dat die ryk persoon so met sy rykdom moet lewe dat God bo alles gedien word. Die boodskap van heil is juis dat die gawes van God so oorvloedig is dat ander daarmee gedien kan word. Die sin van rykdom word in mededeelsaamheid gevind.

4. Uitgangspunte in die hantering van rykdom

In die wêreld van globalisering en ongebreidelde kapitalisme is daar dus 'n paar uiters belangrike sake wat beklemtoon moet word.

Die eerste saak wat beklemtoon moet word, is dat inisiatief en die aanwending van die gawes wat God 'n mens gee, en die vryheid in die aanwending van die gawes, nie verkeerd is nie. Dit is belangrik dat ons op 'n baie positiewe manier nuwe dinge kan doen waar geleenthede aangegryp word en werk en rykdom geskep word. Nyweraars en beleggers wat op 'n besondere wyse werkskepping bevorder en geleenthede vir mense skep, moet aangemoedig word. Dit is al aangetoon dat byvoorbeeld Bill Gates deur die skepping van werk meer vir armes gedoen het as honderd Suster Teresas. Deur geleenthede vir mense te skep word geleenthede opgebou

en werk moontlik gemaak. Daarteenoor sou 'n gesindheid van om arm te wees nie noodwendig vir die armes en opheffing van die armes in daardie situasie betekenis hê nie. Die arme word dan nie noodwendig gehelp deur hulle wat 'n mooi gesindheid openbaar of wat noodwendig saam met hulle leef nie, maar wel deur hulle wat entrepreneurskap aan die dag lê en nuwe geleenthede skep. Etiese belegging op die beurs is dus nie uitgesluit nie, maar moet met oorleg en diensbaar gedoen word. DeSilva (2004:773) se standpunt dat dit nie gedoen word nie, is nie houdbaar nie.

Die tweede beginsel wat egter aangedui moet word, is dat daar 'n dringende waarskuwing teen hoogmoed, geldgierigheid, en uitbuiting, wat dikwels met rykdom saamhang, moet wees. Die gevaar daarvan is lewensgroot en dit kan 'n afskuwelike sonde voor God word, veral waar daar op mense getrap en hulle vernietig word. Die ryke kan egter in diens van God net die teenoorgestelde doen. Hulle rykdom kan gebruik word tot diens aan mense deur vrygewig en mededeelsaam te wees. Deur mense te help en by te staan, deur mense te ondersteun en te dra, kan 'n baie positiewe gesindheid aan die mense rondom hulle uitgedra word.

Die derde aspek wat van belang is, is dat ons eintlik moet soek na die Koninkryk van God. Die Koninkryk van God is 'n omvattende en volledige saak. Die Koninkryk van God sluit alle aspekte van ons lewe in. In die Koninkryk van God kan die volle heerlikheid van God ondervind word. Wanneer die volheid van die bestaan in God se Koninkryk beleef word, word naasteliefde die beginsel waarvolgens geleef word. Dit beteken ook dat daar in die ekonomiese lewe na 'n verhouding met God gesoek moet word sodat sy Koninkryk gebou kan word. Die Koninkryk van God is dus ook op dié terrein van die allergrootste belang. In Openbaring is daar 'n baie duidelike waarskuwing teen die handelaars en die rykes wat op hulleself staatmaak en hulle eie koninkryk wil bou. Babilon val dan ook wanneer die sedelose vrou van Openbaring 17 veroordeel word; die vrou wat 'n rykdom uit haar onsedelikheid wil vergader en wat ongeregtigheid gedien het. Daarteenoor staan die Nuwe Jerusalem waar die strate van goud is en die mense in heerlikheid lewe omdat hulle God dien en gehoorsaam aan die Here lewe. God vra gehoorsaamheid en dat volgens sy Wet gelewe moet word, maar sy seën en sy genade is so oorvloedig dat ons daarvan in volheid kan beleef en dit in volheid kan ondervind.

5. Gevolgtrekking

In die werklikheid waarin ons lewe, sal dus beklemtoon moet word dat rykdom altyd afhanklik moet wees van diens aan God en van 'n afhanklike lewe voor God, waar God se roeping vir ons baie sterk beklemtoon moet word en ons voortdurend in gehoorsaamheid aan Hom moet lewe. Malherbe (2011:94) vat dit goed saam: "It therefore goes without saying that wealth is a good; indeed, the purpose of God's beneficence is human enjoyment, understood as the socially responsible use of wealth, which is tantamount to a new, powerful notion of laying up treasure for the secure future." God gee sonder om te verwyf. Die vraag is egter wat met die gawes van God gedoen word. Daarvoor sal verantwoording gedoen moet word. God gee oorvloediglik, daarom moet ons ook oorvloediglik gee.

Bibliografie

- BOSMAN, H.L. 1991. Such a thing is not done in Israel. The judicial system of ancient Israel. In: BOSMAN, H.L., GOUS, I.G.P. & SPANGENBERG, I.J.J. *Plutocrats and Paupers: wealth and poverty in the Old Testament*. Pretoria: Van Schaik:190-205.
- BROWN, R.E. 1997. *An introduction of the New Testament*. New York: Doubleday.
- CONZELMANN, H. & DIBELIUS, M. 1972. *The pastoral epistles*. (Vertaal deur P. Buttolph en A. Yarbro). Philadelphia: Fortress. [Hermeneia]
- DeSILVA, D.A. 2004. *An introduction to the New Testament: Contexts, methods and ministry formation*. Downers Grove, IL: IVP Academic.
- GUTHRIE, D. 1974. *New Testament Introduction*. London: Intervarsity.
- GUTHRIE, D. 1979. *The Pastoral Epistles*. Leicester: Intervarsity. [Tyndale New Testament Commentaries].
- HANSON, A.T. 1966. *The Pastoral Letters*. Cambridge: Cambridge University Press. [The Cambridge Bible Commentary on the New English Bible].
- HOLTZ, G. 1980. *Die Pastoralbriefe*. THZNT 13. Berlyn: EV.
- HOULDEN, J.L. 1989. *The Pastoral Epistles: I and II Timothy and Titus*. London: SCM.
- KELLY, J.N.D. 1978. *A Commentary on the Pastoral Epistles: I and II Timothy, Titus*. London: Black. [Blacks New Testament Commentaries.]

- KLEMENS VAN ALEXANDRIË. Aanlyn. *Quis Dives Salvandus*. (In Engels vertaal deur Peter Kirby). <http://www.earlychristianwritings.com/text/clement-richman.html>, besoek 19 Mei 2014.
- KRAUSE, D. 2004. *1 Timothy*. London: T&T Clark. [A New Biblical Commentary].
- KÜMMEL, W.G. 1975. *Introduction to the New Testament*. (Transl. by H.C. Kee). Londen: SCM. [New Testament Library].
- MALHERBE, A.J. 2010. Godliness, self-sufficiency, greed, and the enjoyment of wealth. Part I: 1 Timothy 6:3-19. *Novum Testamentum*. 52(4):376-405. [ATLA Religion Database with ATLASerials, EBSCO host, besoek 20 Mei 2014].
- MALHERBE, A.J. 2011. Godliness, self-sufficiency, greed, and the enjoyment of wealth. Part II: 1 Timothy 6:3-19. *Novum Testamentum*. 53(1):73-96. [ATLA Religion Database with ATLASerials, EBSCO host, besoek 20 Mei 2014].
- MIHOC, V. 2008. The final admonition to Timothy (1 Tim 6:3-21). In: Donfried, K.P. (Ed.). *1 Timothy reconsidered*. Herent: Peeters:135-152.
- MOUNCE, W.D. 2002. Vol. 46: Word Biblical Commentary: Pastoral Epistles.. Dallas: Word, Incorporated. [Word Biblical Commentary (12)].
- PELSE, G.M.M. 1984. Hoofstuk 10. Die pastorale briewe. In: Du Toit, A.B. (Red.). *Handleiding by die Nuwe Testament. Band V. Die Pauliniese briewe: Inleiding en teologie*. Pretoria: N.G. Kerkboekhandel:174-198.
- SCHLATTER, A. 1983. *Die Kirche der Griechen im Urteil des Paulus: Eine Auslegung seiner Briefe an Timotheus und Titus*. Stuttgart: Calwer.
- SMELIK, E.L. 1973. *Die briewe van Paulus aan Timotheüs, Titus en Filemon*. Nijkerk: Callenbach. [De Prediking van het Nieuwe Testament]
- SWANEPOEL, L.M. & VAN JAARSVELD, G.J. 1993. Wat is oorreding? 'n Pragmatiese perspektief. *Suid-Afrikaanse Tydskrif vir Taalkunde* 11(4):129-135.
- TOWNER, P.H. 2006. *The letters to Timothy and Titus*. Grand Rapids, Mi.: Eerdmans. [The New International Commentary on the New Testament].
- VAN HEERDEN, W. 1991. Prophets and profiteers: Prophetic perspectives on wealth and poverty. In Bosman, H.L., Gous, I.G.P. & Spangenberg, I.J.J. *Plutocrats and Paupers: wealth and poverty in the Old Testament*. Pretoria: Van Schaik: 206-227.
- WALL, R.W. 2012. *1&2 Timothy and Titus*. Grand Rapids, Mi.: Eerdmans. [The two horizons New Testament Commentary].

WITHERINGTON III, B. 2006. *Letters and homilies for Hellenized Christians. Vol 1: A Socio-Rhetorical Commentary on Titus, 1-2 Timothy and 1-3 John*. Downers Grove: IVP Academic.

YARBROUGH, M.M. 2009. *Paul's utilization of preformed traditions in 1 Timothy: An evaluation of the Apostle's literary, Rhetorical and Theological tactics*. London: T&T Clark. [Library of the New Testament 417].